

KAFKASYA

KÜLTÜREL DERGİ

YIL : I

SAYI : 1

CİLT : I.

MAYIS - HAZİRAN 1964

EDEBİYAT

SANAT

FOLKLÖR

TARİH

COĞRAFYA

AKTÜALİTE

İstiklâl Matbaası - Ankara

1 9 6 4

İ Ç İ N D E K İ L E R

Yayına Başlarken	Kafkasya
Kuzey Kafkasyanın İstiklâl Savaşı	Prof. Aytek NAMITOK
11 Mayıs ve Sönmeyen Ümit	Fatgerye ŞÖENÜ
Kuzey Kafkasyanın Coğrafi Durumu	Şapsuğ
Yılanın Fikri	Ahmet ÇALIKKATI ,
Çılgınlık Kurbanları	R. TRAHÖ
Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği	☆☆☆
Kuzey Kafkasya - Rusya Mücadeleleri	İzzet AYDEMİR
NART'lar	ADİGE
Çobansız «Şiir»	Kosta HETAGKATI
Unutamıyacağımız Günler	☆☆☆
Çeşitli Haberler	☆☆☆

K A F K A S Y A

İKİ AYDA BİR ÇIKAR
KÜLTÜREL DERGİ

YIL : I

SAYI : 1

CİLT : I.

MAYIS-HAZİRAN 1964

Sahip ve sorumlu yayın Müdürü :

İZZET AYDEMİR

Teknik İşler :

BAYRAM HERGÜNER

Yönetim Merkezi :

Kurtuluş Cevher Sokak No. : 8/C
Ankara

Her çeşit yazışma ve abone adresi :

Yenimahalle Muhaç Sok. No. : 9
Ankara

★

Dizildiği ve basıldığı yer :

İSTİKLÂL MATBAASI

★

ABONE TARİFESİ :

Yıllık Abonesi : 12 T.L.

Yabancı Memleketler : 24 T.L.

★

Gönderilen yazılar ve resimler
basılınsın veya basılmasın iade
olunmaz.

Yayın Komitesi gönderilen yazılar-
da gerekli düzeltmeleri yapmaya
yetkilidir.

Dergide basılan tercüme yazılardan
doğacak her türlü sorumluluk
çevirene aittir.

Dergide yayınlanan yazılar kaynak
gösterilmek şartıyla başka yerde
yayınlanabilir.

Yayına Başlarken

Kuzey Kafkasya'nın kültür ve folklorünü inceleyip, tanıtmak amacını güden dergimiz bugünden itibaren yayımına girmiş bulunuyor. Bizleri bu yönde çalışmaya zorlayan sebeplerin başında hiç şüphe yokki günden güne benliğini kaybederek dejenerasyona uğrayan Kuzey Kafkasya kültürünün bugünkü durumudur. Din herkesin hayranlığını kazanıp, ilgisini çeken bir Kuzey Kafkasya kültürü vardı. Acaba bugün de aynı durum mevcut mudur? Bu soruya olumlu bir cevap vermek mümkün değildir. Bu konuda gerçek olan kültür alanında çok şeylerin yitirilmediği doğrudur. Öyle ki ilmi bir şekilde değerlendirilememiş olan gelenek ve göreneklerimizin etki sahası gün geçtikçe daralmakta, bunun sonucu olarak da birçok kötü davranışlar tabii alışkanlıklar halinde karşımıza çıkmaktadır. Topluluğumuzda sık, sık raslanan çeşitli saygısızlıklar hep bu kültürden yoksun kimselerin eserleridir.

İşte biz bu amaçla büyük bir kıymet taşıyan, gelenek ve göreneklerimizi okuyucularımızın istifadesine sunmak için bir çaba sarfetmek istiyoruz. Bunu yaparken de hiçbir zaman çok az olan imkânlarımızla bu dâvanın altından kalkacağımız iddiasında değiliz. Ankara'daki Kuzey Kafkasya Kültür Derneğimizin çalışmalarına yardımcı olarak yayına gi-

rişen dergimiz bu yolda karınca kararınca kendine düşen görevini yerine getirmeye çalışacaktır.

Dergimiz genel olarak kültür ve folklor konularında yayın yapacak ve bu amaçla Kuzey Kafkasya'nın :

A) Tarih, Coğrafya, Edebiyat, Sanat, Dil, Sosyal hayat ve Mitolojisi,

B) Çeşitli memleketlerde yaşamış ve halen hayatta olan devlet adamı, şair, ressam ve bilim adamlarının hayat ve eserleri,

C) Dünyanın çeşitli bölgelerindeki Kuzey Kafkasyalı toplumlarla, bunların dernek çalışmaları,

D) Yabancı dillerde Kuzey Kafkasya hakkında yayımlanmış olan dergi ve kitapların tanıtılmasıyla bunların imkân nispetinde Türkçeye çevrilmesi ele alınacaktır.

Bugün en ilkel toplumların dahi sosyal hayat, tarih, dil vs. çok külfetli çalışma ve incelemeler pahasına ele alınmaktadır. Bu konularda Kuzey Kafkasyalılar hakkındaki çalışmalar ise çok eski devirlerde başlamış bulunmaktadır. Öyle ki Kuzey Kafkasya hakkında çeşitli memleketlerde ve bilhassa Avrupada yayınlanan eserler (Bir dağ) büyüklüğündedir.

Fakat ne yazık ki bugün Türkiye'deki Kuzey Kafkasyalılara dahil pek az kimse bu gerçeği bilmekte, bunun dışında büyük bir çoğunluk Kuzey Kafkasya medeniyeti hakkında kulaktan dolma ve hiçbir ilmi esasa dayanmayan söylentilerle yetinmektedir.

Yayın hayatına atılışımızın sebeplerini okuyucularımıza kısaca açıkladıktan sonra birazda dergide takip edilecek sistemden bahsedeceğiz. İki ayda bir yayınlanacak olan dergimizde tarihi olaylar bir bir sıraya konulacak, geçmiş yıllardaki olaylar önem derecesine göre öncelikle ele alınacaktır. Meselâ; Mayıs-Haziran ayına ait sayımızda geçmişte Mayıs-Haziran aylarında cereyan etmiş olaylara yer verilecektir. Bundan maksatta Kuzey Kafkasyanın tarihini bir aktüalite halinde okuyucularımızın gözü önüne sermektir. Ayrıca her sayımızda mümkün olduğu kadar çeşitli konular

işlenecek, bunu yapmakla da Kuzey Kafkasya bir bütün halinde ele alınmış olacaktır. Türkiye'de ve yabancı ülkelerde cereyan eden yayın ve dernek çalışmaları da imkân nisbetinde okuyucularımıza zamanında duyurulacaktır.

Bizi destekleyecekleri vadinde bulunan hemşerilerimizden kuvvet alarak giriştiğimiz bu teşebbüsün başarıya ulaşacağına inanıyoruz. Bütün sayfaları sizlere açık olan dergimiz kıymetli yardımlarınızı bekleyecektir.

KAFKASYA

Yakın Tarihimizden Sayfalar:

Kuzey Kafkasyanın İstiklâl Savaşı

Yazan : Prof.

Aytek NAMİTOK

Eğer aynı sebepler aynı sonuçları meydana getiriyorsa dört Kafkas memleketinin aynı zamanda yani 1918 Mayıs'ında istiklallerini ilân etmeleri manidardır. Kuzey Kafkasyanın diğerlerinden önce istiklâlini ilân etmesi de karakteristiktir. Kuzey Kafkasya nasıl ilk günlerdenberi bütün Kafkasyanın konfederasyon şeklinde birleşmesi lüzumunu ilân ederek ileri atılmışsa bağımsızlığını hepsinden önce ilân etmek suretiyle de komşularına örne olmuştur. II Mayıs 1918 tarihinin manası sadece istiklâlden ibaret değildir. Bunun istiklâlden daha az mühim olmayan başka bir manası da vardır; O da bütün Kuzey Kafkas kabilelerinin bir bütün olduğunu kanuni şekilde ilân ederek daha önceleri Terekale kongresinin koyduğu esas kabul etmesidir.

Yakın istikbalin ne şekilde gelişeceğini bilmiyoruz. Fakat kötülük ve zulmün ebediyen muzaffer

olamayacağına ve mağdur milletlerin hürriyetlerine kavuşacaklarına iman ediyoruz. Tarih, kölelerin zamanla esaretten kurtuldukları gibi esir milletlerin de hürriyetlerine kavuştuklarını gösteriyor. Bunu bu gün de görüyoruz. Rusyadaki çılgınlık ve törer bu tarihi ve kaçınılmaz kanununu tabii akışını durduramaz ve biz istikbale güvenle bakabiliriz. Fakat herşey Kafkaslıların mantiki hareketlerine ve siyasi olgunluklarına bağlıdır. Bu hasletlerden mahrum olmadıklarını Kafkas'ı tanıyan Avrupalılar söylüyorlar. Meselâ Prof. Jorj Dümezil Avar diline ait bir makalesinde şöyle diyor: «Kuzey Kafkaslıları daha iyi tanıdıkça onlar hakkında daha fazla sempati ve hayranlık duyuyorum. Çılgın Avrupanın başucunda onların temsilcilerinden şifa verici bir sena teşkil etmek temenni edilecek bir şeydir. Kuzey Kafkaslıların ihtirası o kadar uzağa gitmiyor. Onların, pek haklı olarak istek ve gayeleri bu senayi kendi memleketlerinde kurmaktır.

Temenni edelim ki büyük Şamil'in ve ecdadımızın uğrunda o kadar kan dökükleri bu gaye çok yakın bir istikbalde gerçekleşsin.

(x) Bu makale Almanyanın Münih Şehrinde yayınlanan Serbest Kafkasya adlı derginin Ağustos 1952 - 2 sayısının 18 inci sayfasından alınmıştır.

Not: Prof. Aytek Namitok: Kuzey Kafkasya Milli merkezinin İstanbul temsilcisi iken 26/27 Temmuz 1963 gecesi İstanbulda vefat etti. Dergimizin ileriki sayılarında merhumun biyografisi okuyucularımıza sunulacaktır.

11 Mayıs ve Sönmeyen Ümit (1)

Yazan: Fetgeray ŞÖENU

İşte 11 Mayıs'ın yıldönümü bizi, olayları şöyle bir gözden geçirmeğe teşvik etti. Bütün geçmiş esaret yılları gibi kara doğan yıl dönümü gülerken ağlayan çocuklar gibi ümidi kuvvetlendiren tebesümlere açılırken gözlerimiz felâketlere yaş dökerek karşıladık. Gönül isterki o memleket kölelikten efendiliğe yükselmiş, ayrı ayrı ruh ve düşünceden uzak olarak birliğe kavuşmuş, şimdiye kadar hep yabancıların hazinelerini dolduran sonsuz servetine sahip olmuş, milli, politik ve sosyal mukadderatına hakim bulunmuş hür bir ülke olsun.

İstikbali Kâbe, hürriyeti kıble edinerek güle güle toprak olan kahramanların ahfadı, Avrupa ve Amerikada Kafkas dâvası için çalışan hemşerilerinden istiyebilecekleri var.

Edelerimizin göğsünden sizin göğsünüze geçen imkân şimdiki yuvasında kararır ne dünyada nede ahirette felâh kalır. O zaman mukadder olacak şey «Bir varmış bir yokmuş»a karışmak, istilacılara ebedi kulluk etmektir. Bu sebeple size düşen görev, milli gayeler kesinlikle gerçekleşinceye kadar rahat düşeceğinizi unutmak, imanınızı el erişmez bir mevkide yüksek bulundurmaktır. Onlara uzanacak düşünman pençelerini kırmakta bir dakika duraklamak emin olunuz ki ödenmez bir borç altına girmek, namus, şeref ve milli haysiyeti bütün yeke kaptırmak demektir.

Esir yurduunuzun ve yurtta yaşayan mazlum neslinizin selameti sizden bunları istiyor.: İstiklâl, hürriyet ve birlik.

Her ne isim ve rejim altında olursa olsun Rus dostluğunu, işbirliğini kabul etmeyiniz ve ona inanmayınız. Rus çarlığı, Rus sosyalistliği, Rus bolşevizmi, Rus demokrasisi sizin ebedi düşmanınızdır.

Hepsinden korkunuz. Göğsünde vatan aşkı, kalbinde millet sevgisi ruhunda ejdadının imanını taşıyan her Kafkaslı memleketinin selâmeti için böyle düşünür.

(I) Bu yazı Fetgery Şöenu'nun (II Mayıs ve Sönmegen Ümit) başlıklı bir seri yazısından alınmıştır. Not: Fetgery Şöenu: Kuzey Kafkasyalı yazar. 19/Ocak/1931 yılında öldü. İleriki sayılarımızda merhumun biyoğrafisini okuyucularımıza sunacağız.

COĞRAFYA

Kuzey Kafkasyanın Coğrafi Durumu (I)

I Yazan: ŞAPSUG

SINIRLARI, Nüfus Ve YÜZ ÖLÇÜMÜ: Doğuda Hazar Denizi, batısında Karadeniz ve Azak Denizi, güneyinde Kafkas sıra dağları ile Azarbaycan ve Gürcistan cumhuriyetleri kuzeyinde de Kuma nehriyle küçük göllerin meydana getirdiği ve henüz kesin şeklini almamış olan ve Maniç adı verilen sınırla çevrili arazidir. 41,6-47,2 enlem ile 36,6-48,6 boylam daireleri arasında yer alan Kuzey Kafkasyanın yüz ölçümü yaklaşık olarak 268.000 Km² nüfusu da 4 milyondan fazladır. (Kuzey Kafkasyanın bağımsızlığını kazandığı 1918 yılında nüfusu 6.475.000, arazisinin yüz ölçümü de 268835 Km² idi.) **DAĞLAR:** Karadenizde Taman yarım adasıyla Hazar denizinde Apşeron yarım adası arasında uzanan, orta kısımları

Kuzey Kafkasya'nın milli sınırları

kısmen çıplak diğer kısımları ise meşe, çınar, gürgen ve yabancı meyva ağaçlarıyla tamamen kaplı olan Kafkas sıra dağlarının uzunluğu 1400 Km. den fazla, genişliği de 70-140 Km arasında. 30 a varan yüksek tepeleri arasında daimi karlarla örtülü bulunan Elbruz (Oşha-Mafe) 5629 metre ve Kazbek 5043 metre en yüksek olanlarıdır. Kafkas sıra dağları üzerinde Kuzey Kafkasya ile Güney Kafkasyayı birbirine bağlayan dört büyük geçit vardır ki bunlar da Daryal, Derbent, Mamison ve Glohar'dır.

NEHİRLER: Kuzey Kafkasyada başlıca beş nehir vardır. Bunlar Kuban, Terek, Kuma, Samur ve Sulak nehirleridir.

KUBAN NEHRİ: Milli adı Psij dir. Elbruz dağından çıkar; İnçig, Büyük Laba, Küçük Laba, Saguvaşe ve Teberdi kollarıyla beslenerek Kuban ovasını sular ve bir kolu Taman yarım adasından, Azak Denizine, diğer kolu da Karadenize dökülür.

TEREK NEHRİ: Kuzey Kafkasyanın orta ve doğu kısımlarını sular. Başlıca büyük kolu Sunja'dır. Dağıstan düzlüklerinden geçtikten sonra bir delta teşkil ederek Kızlar kalesine yakın bir yerden ve iki koldan denize dökülür.

KUMA (GUM) NEHRİ: Elbruz dağından çıkar. Kuzey Kafkasyanın kuzeyini sular. Suyu az olduğundan yazın kısmen kurur. Bu da Hazar denizine dökülür.

SAMUR NEHRİ: Dağıstandaki Salavat dağlarından çıkar. Başlıca kolu Ahti çayıdır. Kuzey Kafkasyanın doğusunu sular ve Derbent şehrinin güneyinden birkaç kol halinde Hazar denizine dökülür.

SULAK NEHRİ: Dağıstanın orta kısım dağlık bölgesinden çıkar. Avar, Andi, Karak başlıca kollarıdır. Hazar denizine dökülür.

OVALAR: Kuzey Kafkasyanın kuzey kısmı tamamen bir ova halindedir. En büyük ovası da Kuban'dır. Kuban nehri tarafından sulanır ve senede iki defa mahsul alınan çok verimli bir toprağa sahiptir. Ayrıca Stavropol, Kabartay, Kumuk

düzlükleriyle Hazar denizi sahilindeki ovalar da kısmen büyükçe ve bereketlidirler.

İKLİM: Genellikle batıda Karadeniz bölgesinde ılık olan iklim doğuya doğru gidildikçe sertleşir ve karasal bir hal alır. Ortalama yağış normalin üstündedir. Meselâ: Sunçkala (Grozni) de metre kareye düşen yağış 418 mm.

Şamil Kala (Mahaç k.) 458 mm.

Tsemes Kala (Novrosisk) 694 mm. dir.

ISI: Yıllık ısı ortalaması +5 ila +15 arasında değişir.

Meselâ: Sunçkale (Grozni) de Ocak ayın da -50 Temmuz ayında +24 derece.

Şamil Kalede -1,5 +24,5 dir.

TARIM: Yıllık istihsal 20 Milyon tondan fazladır. İstihsal edilen hububat arasında başta buğday olmak üzere, sırasıyla Arpa, mısır, yulaf, çavdar, piring, darı, bakliyat yer alır. Ayrıca endüstriyel bitkiler arasında keten, kenevir, susam, pamuk, ayçiçeği, soya fasulyesi, şeker kamışı, tütün vs. de önemli bir yer tutar.

MEYVECİLİK: Hemen hemen kuzey Kafkasyanın her tarafında Elma, Armut, Kiraz, çilek, gibi meyvalardan başka üzüm bağlarına rastlanır. Bugün birçok şehirlerde meyva ve sebze konserve ile şarap fabrikaları kurulmuştur.

ARICILIK: Daha ziyade Kuban ve Dağıstanda Terekalede yapılır. Çeçen balları ile Kabartayların beyaz ıhlamur balı meşhurdur.

BALIKÇILIK: Çok ileri bir seviyededir. Balıkçılık Kuzey kafkasyada eski devirlerdenberi yapılagelmektedir. Daha ziyade Dağıstanda gelişmiştir. Samur ve Sulak nehirlerin ağızlarında yapılır ve bilhassa Rusyanın meşhur havyarı buradaki balıkların yumurtasından elde edilir.

HAYVANCILIK: Kuzey Kafkasyanın en önemli zenginliklerinden birisidir. Kuban, ın güneyi ile kabartay bölgesinde dünyanın en iyi atları yetişir.

Koyun: Bilhassa Dağıstan, Karaçay-Balkar bölgelerinde (6,5 milyon baş) yetişir.

Keçi: Dağıstanda yetiştirilir (Bir

milyon civarındadır.)

Bütün bu hayvanların sütünden elde edilen Çerkes peynirleri dünyaca meşhurdur.

BÜYÜK BAŞ HAYVANLAR: Bunların bölgelere göre durum şöyledir: (II)

Adige bölgesinde	1956 yılında	
		-431.000,—
Karaçay-Çerkes, Kalmuk bölgesinde	1956 da	951.000,—
Dağıstan Cumhuriyetinde		
		555.000,—
Çeçen-İnguş bölgesinde		197.000,—
Kabartay - Balkarlar		140.000,—
Kuzey Osetin		111.000,—
Toplam	—	3.385.000.—

YERALTI ZENGİNLİKLERİ: Büyük bir bolluk ülkesi olan Kuzey Kafkasyada yer üstü zenginliklerinin yanı sıra yer altı servetleri de önemli bir yer tutar. Bunlar arasında Bakır, çinko, maden kömürü, gümüş, kurşun (özellikle dağlık Osetyada), Kuban, Terek boyu ve Dağıstanda demir bol miktarda mevcuttur. Fakat esas zenginliğini petrol teşkil eder. Son yıllarda mevcut petrole ilâveten yeni kuyular açılmış, birçok tesisler kurulmuştur. Başlıca petrol merkezleri Çeçenistanda Sunçkale (Grozni), Dağıstan ovalarında ve batı Kafkasyada (Adige bölgesinde) Maykoptur. 1950 yılındaki, resmi Rus istatistiklerine göre bütün Rusyada çıkan 35.4 milyon ton petrolün % 41 i Kuzey Kafkasyadan elde edilmektedir ve bu miktar 14.5 milyon tondur. (2)

MADEN SULARI VE KAPLICALAR : Kuzey Kafkasya bugün Maden sularının ve kaplıcalarının şifa verici özelliği yüzünden Rusyanın sayfiye yerleri haline gelmiştir. Bu şehirler arasında Karadeniz sahilinde Soçi (Plaj şehridir), Nart-san (Kislovodsk), Beştav (Piyatigorsk) ün salmışlardır.

(Devamı 22. sayfada)

KUZEY KAFKAS MASALLARI:

Yılanın Fikri

Yazan: Ahmet ÇALIKKATI

Çok eski zamanlardaydı. Fakat tarihini kimse bilmiyor. Dağlarda, vadilerin birisinde bir adam yaşıyordu. İsmi Musaydı. Alginat isminde çok güzel bir de karısı vardı. Herkesin yaşadığı gibi yaşıyor, ekmeıklarını alın teriyle kazanıyorlardı. Tam anlamıyla mutlu olacaktı, eğer bir dertleri olmasaydı.

Dertleri ise çok büyüktü. Çocuk olmayan bir ailede mutluluk olamaz. Onlar bir erkek çocuklarının olmasını çok istiyorlardı. Güzel Alginat daima, gözleri yaşla dolu olduğu halde, bir erkek çocuk vermesi için gizlice tanrıya yalvarıp, yakarırdı.

Merhametli tanrı zavallı kadının yalvarmalarını işitti. Alginat bir erkek evlat doğurdu. İsmi İbrahim koydular.

Çocuk büyüyor, günden güne kuvvetleniyor; anne, babanın da sevinci sonsuz oluyordu. Fakat insanın alın yazısını kim okuyabilir... Yarının ne olacağı bugünden anlaşılabilir mi? Doğum gününden ölüm saatine kadar herkesin meleği tarafından taşınan talih kitabında neler yazılmış olabileceğini kim okuyabilir? Bulutların arkasından ise ancak güneşin baktığını görürüz.

Ve Güzel Alginat soğuk algınlığından ölüverdi. Kulübesi boşalan Musa büyük felâketle karşı karşıya kalmıştı. Acısı çok büyüktü. Fakat üzüntüye kapılmak erkek işi değildir. Acısını yenerek Musa yine ağır işine koyuldu. Çalışmaya giderken oğlunu evde yalnız bırakmak zorunda kalışı çok daha fenaydı.

Fakat Musa'nın evinde çoktandır bir yaratık daha yaşıyordu. Musa ve onun rahmetli karısı bu yaratığa candan bağlanmışlardı. Onu ailenin bir parçası sayıyorlardı.

Bu yaratık bir ylandı. Yılan İbrahimi çok sevmişti. Arkadaşçasına birlikte oynarlardı. Musa da hiç çekinmeden oğlunu yılanın himayesine bırakırdı. Günler böylece gelip geçiyor, İbrahim de büyümeğe devam ediyordu. Bir gün Musa yine her zamanki gibi evden ayrılırken küçük halıyı yere serdi. Oğlunu oturttu ve önüne de bir tabak süt koyarak işine gitti. Akşam eve döndü. Kapıdan içeri girince birden:

— Aman Allahım!

Diye bir feryat kopardı.

Feryadından ev titredi.

Oğlunun cansız cesedi halı üzerinde yatıyordu. Musa oğluna doğru koştu, onu kolları üzerine aldı. Sarstı, boğuk sesiyle ona seslendi:

— İbrahim, İbrahim!..

Fakat çocuk babasına cevap vermiyordu. Musa halıya baktı, tersine çevrilmiş süt kabı, ekmeğin bıçağı, ve kesilmiş yılan kuyruğunun ucunu gördü.

İbrahime döndü, ancak şimdi oğlunun boynundaki ince, şerit gibi siyah bir çizginin farkına varabildi. Oğlunun ölümlündeki sırrı çözmeğe çalıştı.

Çok düşündü, nihayet en sonunda buldu. Yılan süttten içmek için İbrahim'e yaklaşmış o ise elinde oynamakta olduğu bıçakla yılanın kuyruğunu kesivermişti. Yılanda duyduğu acı sonunda kızgınlıkla çocuğu boğuvermişti.

**

Günler günleri, yıllarda yılları kovalıyordu.

Zaman insanın acısını iyileştirir. Musa da derdini unuttu. Acıya alıştı. Fakat birşeye alışamıyordu: Yalnızlığa. Yalnızlık onun için kemiriyordu.

Öyleki eski dostu yılanı arayıp bulmağa karar verdi. Evin içinde gezerek yılanı çağırıyordu. Ant içiyordu ki oğlunun öldürülmesinden duyduğu acıyı tamamen unutmıştu. Bütün suçunu bağışladığını, yalnız eski dostluktan başka birşey düşünmediğini söylüyordu.

Yılan ise cevap vermiyordu. Musa

hergün yılanı aynı şeyleri söylüyordu. Nihayet birgün çağırısına cevap alabildi.

— İnsan oğlu! Sen ne istiyorsun?

Musa sevinçle seslendi:

— Nihayet seni buldum! Ne olur bana dön! Yapayalnızım. İnan ki yaptığın kötülüğü çoktan unuttum. Gel yanına beraber yaşayalım, yine dost olursuz!

Yılan cevap verdi:

— Olaydan dolayı çok üzgünüm. Senin yalnızlığına da çok üzgünüm. Fakat dönüp seninle bir arada yaşayamam...

— Doğru söyle, bana bakarken, her zaman boğduğum oğlunun hayali gözünün önüne gelmeyecek mi? Ben ise oğlun tarafından kesilmiş olan kuyruğumu unutmuyacağım. Allaha ısmarladık Musa ve bir daha beni çağırma!..

Acıklı Bir Olayın 19. cu Yıldönümü

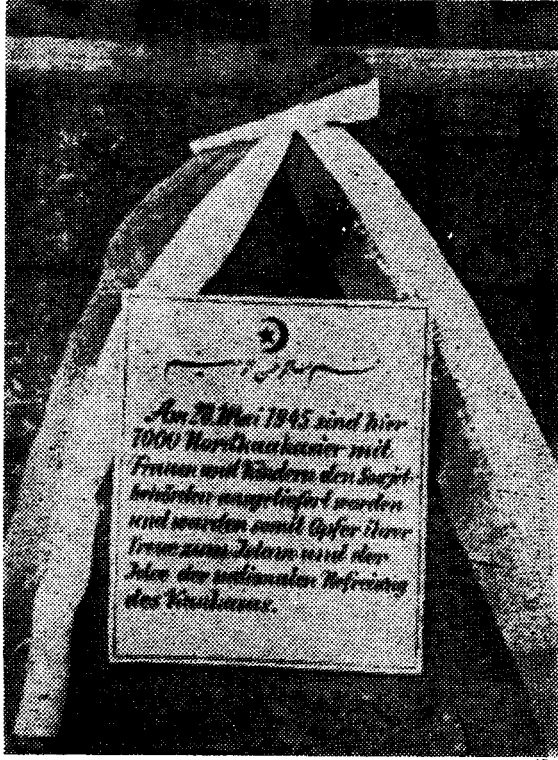
Dolayısıyla

Çılgınlık Kurbanları

«Drav (Lienz) Faciası Dolayısıyla»

Yazan: R. TRAHÖ

Yalta anlaşması ve Stalin cehenneminden kaçarak hürriyet ve istiklâl uğrunda kahramanca çarpışan 7000 vatandaşımızın zorla Sovyetlere teslimi, asla aklımızdan çıkmıyacak ve bu olay, çılgınlığı yapanlar için ilelebet bir yüz karesi olarak kalacaktır. 28 Mayıs 1945, Kafkasyalılar için milli bir felâket günüdür. O gün, müttefiklerin Almanya'yı işgalinden sonra Lienz (Avusturya) civarında Oberdrauburg'da benzeri görülmemiş korkunç bir cinayet işlendi; Tek suçları hürriyet için savaşmak ve Rus cehennemine dönmek arzusu olan 7000 Kuzey Kafkasyalı bolşeviklere teslim edildi.

Batı Avrupadaki kuzey Kafkasyalılarla İslam cemiyeti tarafından 24.Ekim.960 tarihinde açılış töreni yapılan bu anıtın üzerine şu yazılar yazılmıştır: «Burada 28 Mayıs 1945 de 7000 kuzey Kafkasyalı; kadın ve çocuklarıyla birlikte Sovyet makamlarına teslim edildiler. Ve onlar İslamiyete olan bağlılıklarıyla Kafkasyanın istiklali ideallerine kurban gittiler.»

Oberdrauburg, da Almanya, Avusturya, Yunanistan ve diğer memleketlerden gelen kuzey Kafkasya göçmenleri toplanmıştı. Burası, Alman ordusuyla hiçbir ilgisi olmayan, eski göçmenler, sözüm ona «doğu işçileri» ve Almanya ile Avusturyanın her köşesinde gizlenen kuzey Kafkaslılarla dolmuştu. Buraya toplanan göçmenler arasında kurtuluşlarını müttetiklerden uman ve bunun için sabırsızlıkla bekleyen ihtiyarlar, müdafaasız kadınlar ve çocuklar bulunuyorlardı. Bütün bu zavallıların niyeti, müttetik askeri işgal makamlarından yardım istemektir.

Kuzey Kafkaslı göçmenler Oberdrauburg, da müttetik askeri makamları tarafından kurulan kampa oldukça iyi kabul edilmişlerdi. Yayılan söylentiye göre kuzey Kafkaslılar, müttetik ordu birliklerine alınacaklar ve bolşevizme karşı savaşta devam edebilmeleri için yeniden silahlandırılacaklardı. Fakat göçmenler içinde bulunan tecrübeli bazı kimseler, böyle vaatlere inanmamayı ve imkân nispetinde kamptan kaçarak gizlenmeyi tavsiye ediyor ve inanmayanları ikna çalışıyordu.

Bu süre içerisinde Yalta anlaşmasının hükümlerinin yerine getirilmesini isteyen Sovyet temsilcileri, müttetik askeri makamlarından «Halk düşmanı» bu göçmenlerin tesliminin ısrarla istiyorlardı.

Bu göçmenler kimlerdi?

Bunlar Alman toplama kamplarından gelmiş ve hayatlarını kurtarmak için Alman ordusuna girmiş işçilerle aydınlar ve askerlerdi.

Nihayet, 28 Mayıs 1945 sabahı, bütün subay ve erlerin müttetik orduya alınması, yeniden silahlanmaları ve rütbelelerinin iadesi meselelerini müzakere için Dellach mahalline, bir müttetik ordu generalinin mezdine çağrıldıkları ilan edildi. Alman ordusuyla hiçbir ilgisi olmayan ve vaktiyle Kafkasya hürriyeti için vatanlarında kızılara karşı çarpışan eski subaylarla, bolşevizme karşı yeniden mücadele etmek arzusunda bulunan «yeni» göçmenlerin hepsi istisnasız bu davete uyarak Dallach mahalline toplandılar. Herkes büyük bir sevinç ve ümit içinde bulunuyordu.

Fakat bütün bunlar yalan ve tuzaktan başka bir şey değildi.

Oberdrauburg'un 3-4 kilometr ötesinde Lienz şehri civarında kalan ihtiyarlar, kadınlar ve çocuklar müstesna, herkes tesbit edilen yerde toplandığı zaman müttetik generalinin bir işareti üzerine ormanda gizlenen ve otomatik silahlar ve tanklarla münhez bulunan askeri birlikler mütteticilerin etrafını sardılar. General, cebinden bir emirname çıkararak okumaya başladı. Ve «Hepiniz gönüllü olarak vatanınıza dönmek zorunludursunuz. Karşı koyan herkes derhal olduğu yerde kurşuna dizilecektir» dedi.

Kaçmak mümkün değildi. Bazı mütteticiler ölüncüye kadar karşı koymayı teklif ediyorlardı. Diğerleri onları yatıştırmaya çalışıyorlardı. General merhametsizdi. Mütteticilerin bütün ricalarına kısaca şu cevabı verdi: Orada, vatanda herşey halledilir.»

Makinalı tüfek ve süngü kuvvetiyle toplama işi başladı. Birçok mütteticiler, boğazlarını ve damarlarını kesmek suretiyle intihara teşebbüs ettiler.

Talimli nadir kimseler, tren bütün hızıyla hareket ederken kendilerini pencereden atmak suretiyle kaçmayı başardılar.

Bütün esirler eski Alman askeri kamçı Spital'e getirildi. Kurbanlarını bekleyen aç gözlü NKVD cilerin eline geçmesin diye bütün esirlerin üstleri büyük bir titizlikle aranarak her şeyleri ellerinden alındı.

Bu sırada ihtiyarlar, müdafaasız kadınlar ve çocuklar coşkun Drav nehri sahilinde dehşet içinde kendilerini yere vuruyorlardı. Bunların çektikleri siyah bayraklar ve yaptıkları dualar kendilerini uğursuz sonuçtan kurtarmadı. Askerler bunları memedeki çocuklu kadınlara dahi merhamet göstermeden makinalı tüfek, tank ve süngü vasıtasıyla zorla kamyonlara doldurmaya başladılar. Birçokları çocuklarıyla birlikte kendilerini Drav nehrinin coşkun sularına atarak boğuldular. Bir kısmı oldukları yerde intihar ettiler.

Bazı askerler çok merhametsizdi. Kadınları zorla kucaklıyarak kamyonlara atıyorlardı. Bir kadın kamyonlara bindirilirken daha evvelkiler kendilerini tekrar dışarı atıyorlardı. O zaman silah ve süngü hareketine geçiyordu. Bazı askerler bu kâbusa dayanamıyarak mülteciler ile birlikte hüngür, hüngür ağladılar ve imkan nispetinde yanlarında bulunan gıda maddelerini vermek ve yol göstermek suretiyle bazı mültecilerin Avusturya dağlarına kaçmalarına yardım ettiler.

En fazla merhamet hissini çıldırmak derecesine gelen mültecileri evlerinde bodrumlarında ve ambarlarında saklayan ve ormanlarda gizlenenlere gıda maddelerini temin eden Avusturyalılar oldu.

Müttefikler, Sovyet tab'ası olmadığı için eski göçmen General Sultan Kılıç Girey'e serbest olduğunu söyledikleri zaman o kendi vatandaşları ile birlikte ölmeği tercih ettiğini bildirdi.

Kuzey Kafkasyalıları Sovyetlere tesliminden birkaç ay sonra, General Sultan Kılıç Girey'in Sovyet askeri mahkemesi tarafından asılmak suretiyle idama mahkûm edildiğini «Pravda» ve «İzvestiya» gazetelerinde okuduk.

Mahfolan bütün kuzey Kafkaslılara ebedi mağfiret!

Vatanlarının hürriyet ve istiklâli için şehit düşen bütün kahramanlara ebedi minnet ve saygı-

ANKARÂ KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİ

15 Mart 1964 günü üçüncü genel kurul toplantısında yeni yönetim kurulunu seçmiş olan derneğin kuruluşundan bu yana bir tarihçesini sunmayı faydalı bulduk.

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği ilk defa 1961 yılının Aralık ayında kurulmuştu. Derneğimizin kurulması bir bakıma kolay olmuştur. Sosyal zorunlukların bir sonucu olarak Ankarada bir Kafkas kültür derneğinin kurulması fikri çok önceleri ortaya atılmıştı. Ankaradaki hemşerilerimiz birbirleriyle tanışmak, gelenek görenek ve folklorlerini yaşatmak gibi en tabii ihtiyaçlarını karşılamayı bir derneğin varlığında arıyorlardı. Gerçi Ankarada bazı derneklerin gecelerinde Kuzey Kafkasyaya ait folklor göster-

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği Yönetim Kurulu Üyeleri bir arada :
Soldan Sağa : Bayram Hergüner, Sefer Berzeg, İhsan Bulur, İzzet Aydemir,
Elburz Gaytoğlu, Asım Akalın, Mehmet Öztan.

rileri yapıyordu. Fakat bunlar hem yetersiz hem de Kafkaslılığın çevreye yanlış tanıtılması bakımından iyi sonuçlar vermiyordu. Bu arada dernek kurulması fikri yaygın hale gelmiş, buna rağmen tasarı bir türlü gerçekleştirilememişti. Ankara'da bir Kafkas kültür derneği kurulmasının aleyhinde bulunanların görüşleri şu merkezdeydi :

1) Bir derneğin kurulmasının yanı sıra bunun yaşatılması, organizasyonu gibi zorunluklar vardı. Bunun için de henüz yeterli bir kadro mevcut değildi.

2) Ankarada mevcut bazı dernekler kısmen de olsa Kafkas folklor gösterilerinde bulunuyorlardı.

3) En önemli sebep de (Kafkas) adı altında kurulacak bir derneğin politik bakımdan mahzurlu görülmesiydi.

Bazı istisnalar dışında bunlar samimi düşüncelerdi. Fakat önemli olan dernek kurulması yolunda bazı problemlerin halli gerekiyorsa bunlar üzerine eğilmek çözüm yollarını araştırmak gerekirken bu yönde hiçbir olumlu çalışma gösterilememiş olmasıydı. İşte bu şartlar altında bundan seneler önce Ankarada samimi bir gurubun Kafkas derneği kurma yolundaki çabaları da boşa gitti. Bütün bunlardan sonra da Ankara Kuzey Kafkasya Kültür derneği yepyeni bir kadro tarafından meydana getirildi.

Kısa zamanda derneğimizin verimli çalışmaları yukarıda dernek kurulmasıyla ilgili görüşlerin nekadardar yersiz olduğunu ortaya koydu. Gerçi derneğimizin folklor dışında tüzüğünde belirtilen diğer sahalara el atmadığı ileri sürülen tenkitler arasındadır. Fakat şurasını da akıldan çıkarmamalıdır ki daha verimli çalışmalar beklemek için henüz vakit erkendir.

Kültür çalışmaları arasında sayabileceğimiz yayın, konferans vs. gibi işler yavaş, yavaş ve derneğimizin maddi imkanları dahilinde ele alınacaktır. Herşeye rağmen kalabalık bir hemşeri topluluğunun meydana getirilişi, ilkel ve düzensiz bir şekilde yapılan Kafkas danslarının âdeta bir bale halinde icra edilişi en büyük başarılarımız arasındadır.

Kuruluşundan bu yana birisi Ankara palasta olmak üzere dört gece tertipemiş olan derneğimizin gün geçtikçe başarı kazanacağı bir gerçektir.

Yazımızı burada bitirirken derneğimizin kuruluşunda, çeşitli devrelerde yönetim kurullarında görev alan, milli kıyafetlerimizin hazırlanmasında, folklor çalışmalarında büyük çaba sarfeden ve bu yolda yılmadan tam bir Kafkaslılık duygusu içerisinde çalışan kız, erkek bütün arkadaşlarımıza ve bilhassa kıymetli hocalarımıza derneğimiz adına teşekkürü borç biliriz.

★★★

TARİH:

I

KUZEY KAFKASYA RUS MÜCADELESİ

Yazan: İzzet AYDEMİR

Bu yazımızda başlangıcından zamanımıza kadar süregelen Kafkas Rus müna-sebetlerini, bunların sonuçlarını, çeşitli kaynaklardan ve fazla detaya girmeden hazırladığımız bir yazı serisinde okuyucularımıza sunacağız.

Bu konu bundan evvel birçok yazarlar tarafından çeşitli yönleriyle işlenmiş ve bu alanda pekçok kıymetli eserler meydana getirilmiştir. Fakat bu eserlerde genellikle fazla detaya girildiğinden konu çok geniş tutulmuş, bazılarında ise tarihi olaylar tüm olarak ele alınmayıp ünlü kişiler ve tarihi olaylar üzerinde durulmuştur. İşte biz belirli bir ortam içerisinde, bilhassa bu konuda yeteri derecede bilgiye sahip bulunmayan okuyucularımıza faydalı olmaya çalışacağız.

Konuya girmeden önce Ruslara çok pahalıya mal olan Kafkasya savaşlarının nedenlerini araştırmak faydalı olacaktır.

Bilhassa Çar Petro zamanında kuvvetli bir devlet teşkilâtı kuran Ruslar dünyaya hakim olma politikası gütmeye başlamış, bunu uygulamak amacıyla da gerek tabii kaynaklarının zenginliği, gerekse Stratejik önemi sebebiyle Kafkasyayı ön plâna almışlardır. Bu arada henüz kuvvetli bir devlet teşkilâtıyla düzenli bir orduya sahip bulunmayan Kuzey Kafkasyalıların o günkü durumları da bunda önemli bir rol oynamıştır. Sonuç olarak Kuzey Kafkasyalılar koca bir imparatorluğun büyük ve modern ordularına karşı bir avuç kahramanla ve en ilkel silâhlarla tam 270 sene karşı durmuşlardır. Bu, dünya tarihinde henüz eşine raslanmamış bir olaydır. Uzun süren Kafkas savaşları Ruslara

9 milyon asker ve sonsuz malzeme kaybına sebep olmuştur. Rus askeri yazarlarından General Fadeev bu savaşlar hakkında şunları söylemiştir. «Şamile karşı harp ve darp görmüş ve her fedakârlığa amade 280 bin kişilik bir ordu sevk edilmiştir. Bu ordu ile Mısırdan Japonya'ya kadar bütün kıtayı fethetmek mümkündü». (1) Çarlığın Kafkasya komutanlığını yapmış olan Suvarov ise Kuzey Kafkasyalılarla savaşın ne demek olduğunu şu sözlerle anlatmaya çalışmıştır. «Kafkas dağ silsilesini aşmak Aipleri aşmaktan zordur. Bu dağ kartalları Prusya ve Avusturyalılardan daha iyi çarpışıyorlar.» (2)

Bütün bunlara rağmen Çarlığın Kafkasyayı yutmak ihtirası azalmamış, bilakis daha da artmıştır. Çünkü onların parolaları şu cümleden açıkça anlaşılacaktır: Kafkasya bize sonsuz tabii kaynakları için muhakkak lazımdır. Öyle ki Kafkasya hakkında bütün şiirlerinde Kuzey Kafkasyalıları savunan, onları övmekten kendini alamayan Rus şairi Puşkin bile bu parolaya ayak uydurmuş, bir şiirinde Kafkasyalılara: «Ram ol Kafkasya, Ermolov (3) geliyor» tavsiyesinde bulunmuştur. Kuzey Kafkasyalıların buna karşılık düşüncelerini ise şair: «Onların tanrısı hürriyet, kanunları savaştır» sözüyle çok güzel bir şekilde açıklamıştır.

Bolşevizmin kurucusu Karl Maks'in Kuzey Kafkasyalılar hakkında söylediği şu sözler ise bilhassa enteresandır: «Kahraman Çerkesler Rusları yeniden birkaç bozguna uğrattılar. Ey milletler Hür kalmak isteyen insanların nelere muktedir olduklarını onlardan öğreniniz.» (4)

İşte her fırsatta Kuzey Kafkasyalıları ögen dünün Rus meşhurlarının sözleri ve onların Kuzey Kafkasyaya karşı tutumları. Bunları öğrendikten sonra esas konumuza giriyoruz.

KUZEY KAFKASYALILARLA RUSLAR ARASINDA İLK TEMASLAR:

Rus Devletinin Kuruluşu: Henüz Ruslar bir devlet haline gelmemiş, dağınık ve göçebe bir şekilde yaşarlarken; kuzeyden, İsveçin doğusundan, Norman-Vareg ismini verebileceğimiz muharip ve denizci bir kavimin güneye indikleri görülür. Bu kavim başarılarında Rürük (5) olduğu halde İlmen civarındaki Slavları hakimiyetleri altına almış ve bir birlik meydana getirebilmiştir. (862 tarihinde) Daha sonraları kalabalık olan Slavlar arasında kısmen erimeğe ve Slavlaşmaya, başlayanVaregler buldukları orta Dnepr boyundan Kiyef.e geçmişler ve batı tarihçilerinin «Kiyef Devri» dedikleri devir başlamıştır.

KUZEY KAFKASYALILARLA İLK TEMASLAR: 879 tarihinde Rürük'in ölümü üzerine başa geçen Oleg devrinde ise ilk Rus Devleti doğmaya başlamıştır. Rus Devletinin doğması ve Oleg'in 911 tarihinde ölümü üzerine idareyi ele alan İgor zamanında da Kuzey Kafkasyalılarla ilk temaslar başlamıştır. 943-944 yıllarında Karadenizden hareketle Kuban'a, oradan da Hazar denizine inen Ruslar o devirde Arapların idaresinde bulunan güney Kafkasyada Karabağ ülkesindeki Berdaa (Arron) şehrini zapt ve Tabaristanı da yağma ederek geri dönmüşlerdir.

İgor'un öldürülmesi üzerine Olga (6) idareyi ele almış ve Bizansla kurulan sıkı temaslar sonucunda da bu kadın hristiyanlığı kabul etmiştir.

ADİGELERLE İLK TEMASLAR: 965-973 yılları arasında hüküm süren Svyatoslav zamanında Rus sınırları Kuban'a kadar genişletilmiş, Adigelerle ilk temaslardan sonra oldukça önemli çatışmalar yapılmıştır. Fakat bu arada kuzeydoğuda oturan Hazarların gerek, Ruslar, gerekse, Adigeler için bir tehlike teşkil etmeleri Ruslarla Adigelerin Hazarlara karşı bir ittifak kurmalarını gerektirmiş, bunun sonucunda da Rusların Kuzey Kafkasyayı tanımaları başlamıştır. Prens Viladimir (7) zamanında ise Hıristiyanlık Rusyada resmen tanınmış, (988 - 989) ve bu Prens sağlığında memleketi iki oğlu ara-

sında bölerek Mistislav'a Tumtarakan (8) prensliğini, vermiştir. Bunun üzerine sınırlarını genişletmeği amaç edinen Mistislav Kuzey Kafkasyaya saldırmış ve Adigelerin reisi Ridade (9) ile aralarında ayılan düşüşte yenilgeye uğramıştır. Adigelerle barışı tercih eden Mistislav ayrıca onlarla bir ittifak kurmuş ve Ridadenin de yardımı ile kardeşi Yaroslavi yenilgiye uğratarak Kiyef tahtına oturmıştır.

(Devamı 23. sayfada)

- (1) Dergi sayı 8-957 atfen bak: Rusça Kavkaz dergisi Münihden 953 sayı: 6
- (2) K. Kafkasya Hürriyet ve İstiklâl mücadeleleri P. Kosok İst. 960 sayfa 9
- (3) Aynı eser
- (4) A. Magorna München, Dergi 957 no: 8
- (5) Rürük: (862-879) yılları arasında yaşanan Kuzeyli Reis.
- (6) Olga 947-964 yılları arasında hüküm sürmüştür.
- (7) Viladimir (978 - 1015) yılları arasında Hükümdarlık yapmıştır.
- (8) Tumtarakan: Taman yarım adasında bir yer.
- (9) Ridade: Adigelerin ilk büyük Reisi. Ridade için Bak: Yenikafkas sayı 4 957,

FOLKLÖR:

Nart'lar

Yazan: Adige

Çerkeslerin ataları olduğu ileri sürülen Nartlara ait pekçok efsane mevcuttur. Tarih öncesi devirlerde Kafkasyada yaşadıkları söylenen Nartlar hakkında bugün bazı belgeler ele geçirilmiş bulunmaktadır. Son zamanlarda Kafkasyada yapılan kazı ve araştırmalarda çok büyük insan iskeletleri ile bugünkü insanların kullanamayacağı derecede uzun ve ağır kılıçların meydana çıkarılışı Nartların kuvvet ve büyüklüğü hakkında bize aydınlatıcı bilgi vermektedir. Şimdiki Adige lehçesinin de Nartların konuştuğu lisanın bir devamı olduğuna işaret olunmaktadır. Meselâ: Adige lisanında geçen Nartrif (Nart darısı, Nartların yiyeceği), Nartsan (Nart şarabı) gibi isimlerle Kuzey Kafkasyada mevcut Nartzan (Bugünkü Kislovodsk) şehrinin varlığı bu görüşleri doğrulamaktadır. Çerkes folklöründe Nart Savsiriko, Nart Yelezırpşı, Nart Vezermeg ve Nart Şebatnekue gibi isimlere sık, sık raslanmakta ve bu isimlerin yer aldığı destanlar bugün Kuzey Kafkasyada Tiyatro ve operalara konu teşkil etmektedir. Alman diline de çevrilmiş bulunan Nart destanları Çerkesler için çok kıymetli bir mitoloji kaynağıdır. Yine efsanelere göre bukadar kuvvet ve kudrete sahip olan Nartlar SİRİP adı verilen çok küçük yaratıklar tarafından imha olunmuşlardır.

Kuzey Kafkasyalılar arasında Nartiara Adigeler Yinij, Abazalar Abrskil, Kuşhalar (Asetinler) ise Amran adını verirler. Bütün bu toplumların Nartlar hakkında dile getirdikleri nesir ve manzum şeklindeki destanların konuları da çeşitlidir.

Şimdi okuyucularımıza Nartlar hakkındaki bu destanları sırasıyla sunacağız.

İlk olarak nesir halinde anlatılan Adige efsanesi Yinij'i yayınlıyoruz.

VEFAT

Kıymetli hemşehrimiz Ürdün Ataşe militeri Albay Musa Adel Bakmerza'nın validelerinin Amman'da vefat ettiği teessürle öğrenilmiştir. Merhumeye Tanrıdan rahmet, kederli ailesine de başsağlığı dileriz.

YİNİJ (»)

Eğer tanrı günün birinde Yinij'in gücünde birisini yaratırsa ve eğer bu yiğit Elbruzun insan ayağı değmemiş tepesine erişmeği başarırsa orada, Elbruzun iki tepesi arasındaki mağarada kol, bacak ve gövdesinden kayalara zincirlenmiş bir ihtiyarla karşılaşacaktır. İhtiyarın beyaz sakalı ayaklarına kadar uzamış, el ve ayak tırnakları bir kartal gagası şeklini almıştır. Bir zamanlar siyah ve çok güzel olan gözleri (1) şimdi etrafa saçtığı kin dolu bakışlarla bir volkanı andırmaktadır. İşte bu ihtiyar bir zamanların yenilmez kahramanı Yinij'dir. Onun hikâyesi hala dilden dile dolaşmaktadır.

(Şimdiye kadar hiç kimse erişemedi Oşha-Mafe'nin (2) tepesine. Çünkü Tha (3) kıymetli sırlarından birisini gizlemişti oraya. Thanın bütün kullarına yasak kıldığı bu yerde ebedi gençliğin, ölümsüzlüğün sırrı hayat suyu (4) saklıydı. Nice yiğitler; yiğitler yiğidi adını almak, ebedi gençliğe, ölümsüzlüğe erişmenin mutluluğunu tadmak ihtirası içerisinde bu dağa tırmanmak istemişlerdi. Fakat ne mümkün. Oşha-Mafe beyaz örtüsü altında bu yolda hayatlarını yitiren nice yiğitlerin cesetlerini gizlemektedir.

Ama Yinij hiçbirisine benzemezdi bu kahramanların. O, soğuk ve sıcaktan müteessir olmayan bir vücuda, günlerce açlık ve susuzluğa dayanan bir mideye, yüzlerce savaşçının gücünden daha fazla bir güce sahipti. Bütün bunlara rağmen kolay olmadı Yinij'in Oşha-Mafe'ye tırmanması. Fakat sonunda başardı bu işi. İşte iki adım ötesinde büyüleyici şarılısıyla hayat suyu sanki ona sesleniyordu. Yinij bütün yorgunluğunu unutmuş, bunca emek ve çaba karşılığında erişebildiği sevgilisine bir an önce kavuşmak arzusuyla ileri atılmıştı. Ne yazık! Sihirli suyu içmek kismet olmadı ona. Çünkü Tha çok kızmıştı Yinij'e. Bir kul ne kadar kuvvetli olursa olsun onun buyruğuna karşı gelmemeliydi. Ve o andan itibaren Yinij Oşha-Mafe'nin sert kayalarına zincirlendi. Artık Yinij için bitip tükenmez acı günler başlamıştı. Onun efsanevi gücü bağlı olduğu kalın zincirlerden kurtulmasını sağlayamıyordu. Günlerce, aylarca, yıllarca boşuna gücünü denedi durdu Yinij. Çaresizlik içinde kalınca da soydaşları onun ümit kaynağı oldu. Her an onlardan birisinin yardımına koşacağını boş yere bekledi durdu. Kafkasların bu hür yaşamaya alışmış,

yenilgi ve boyunduruğun ne olduğunu zincirlerine vurulduğunu kim tahmin edebilirdi ki! Her günün doğuşunda o, hürriyet savaşına yeneden başlıyor ve bu savaşa güneş batıncaya kadar büyük bir inatla devam ediyordu. Gücünün zayıfladığı anlarda ise Şible (6) ona cesaret veriyor ve gür sesiyle «Gayret Yinij, gayret! İç! O başının üzerindeki birikmiş olan suyu iç!» diyordu. O zaman Yinij birden canlanıyor ve zincirlerini şakırdatarak büyük bir hırsla hayat suyuna uzanıyordu. İşte o ana kadar hareketsiz bekleyen muhafızı merhametsizce Yinij'in üzerine çullanıyor sivri gagası ve keskin tırnaklarıyla kalbini parçalıyordu. Sonra da Yinij'in hırsla arzuladığı suyu iri (7) gagasıyla, zevkle yudumluyarak son damlasına kadar içiyordu. Yaralı Yinij'in ıstırapı ise sonsuzdu. Fakat bu ıstırap kalbindeki yaradan değil, bütün vücudunu amansızca saran zincirlerdendi. Ah bu zincirler, ne ağır, ne çekilmez şeylerdi! Onların hakkından gelememenin verdiği üzüntüyü Yinij'e hiçbir şey veremezdi. İşte bu acı gerçek onu çılına çeviriyor, zincirlerinin birbirine çarpmasından şimşekler ve gök gü-rültüleri, solumalarından da fırtınalar yaratıyordu (8). İniltilerinden sarsılan Elbrüzün eteklerinde derin çatlaklar meydana geliyor ve bu çatlaklardan Yinij'in göz yaşları ırmaklar gibi akıyordu. Nihayet o bitkin bir şekilde kendinden geçiyor ve iyilik melekleri yardımına yetişerek beyaz ve pamuk kadar yumuşak kanatlarıyla (9) kalbini

okşayarak yarasını iyileştiriyorlardı. Ve Yinij bir bebek kadar sakin derin uykusuna dalıyordu.

İşte bu durum yıllarca böylece süregeliyor ve onun kutsal savaşı bir türlü son bulmuyordu. Ta ki Tha'nın onu affedeceği gün gelsin. Elbet Tha bütün kullarını affettiği gibi günün birinde onu da affedecektir...)

Yinij bu inançla hürriyet savaşına inatla devam ediyor. Çünkü o biliyor ki kendi savaşı aynı zamanda ırkdaşlarının da savaşıdır.

Ümit Yinij'i terkedebilir, fakat Yinij ümidi hiçbir zaman terketmeyecektir. Evet; insanları saran esaret zincirlerinin koparılacağı, hürriyet güneşinin doğacağı gün uzak değildir...

-
- (*) Adigelerin masal kahramanı, dev.
(1) Yinij'in alınının ortasında tek gözü olduğu da söylenir.
(2) Oşha - Mafe: uğurlu dağ. Elbruz'un Adigece ismi. 5629 metre yüksekliğinde.
(3) Tha. En büyük Tanrı, Adigelerin verdiği isim.
(4) Hayat suyu: Bu suyu içenler ölüm-süzlüğe kavuşurlardı.
(5) Şible: Muhariplerin ilâhı.
(6) Hayat suyunun bekçisi, kartal cinsinden büyük bir masal hayvanı.
(7) Söylentilere göre fırtına, şimşek, seller ve zelzeleler hep Yinij'in şiddetli hareketleri sonucunda meydana gelirdi.
(8) Bu iyilik melekleri sayesinde Yinij'in yaraları hemen iyi olur ve çabucak eski kuvvetini kazanırdı.

ŞİİR:

Ç O B A N S I Z (*)

«Sen; sık orman içerisine dağılmış,
Aç bir sürü gibi telaşlı, haris ve yalnızlık içerisinde,
Geçen yıldan kalma otları arıyorsun!
Ve sen, aç bir sürü gibi yok oluyorsun!
Ah eğer! Birgün herhangi bir kaya başından,
Senin çobanının sesi gelse;
Seni birisi muntazam bir sürü halinde
Mutlu çağırısıyla bir araya toplasa...

**

Bizim için doğan dağlar batsın!
Bu dağları kara küllerle örtülmüş görseydim daha iyi olurdu.
Ey bizim ihtiyar dağlarımız! Bir çöküntüyle yok olsaydınız...
İçimizden birisi, erkekçe bir davranışta bulunsaydı,
Kimin olursa olsun kalbi acıyla titrese,
Kim olursa olsun milli dertleri bellese,
Hiç olmazsa terkedilmişlerin bir acısını duymuş olurdu.
Ve kim olursa olsun onların derdini paylaşmış olsa.

**

Bütün organlarımızı sağlam zincirlere vurdular.
Kutsal yerlerimiz yakılıp, yıkılıyor,
Topraklarımızı ellerimizden aldılar,
Ölümlerimizi bile rahat bırakmıyorlar.
Parça, parça olmuş, vatani unutmuşuz,
Ancak vahşi hayvanlar sürüyü böyle kovalarlar.
Gel, gel bize, özlenen çoban!
Hikmetli sözleriyle bizleri bir araya toplar.

**

Heyhat! Düşman bizi uçuruma doğru sürüyor,
Şerefli yaşamak isterken, şerefsiz ölüyoruz...
Milletin mutluluğu için kaya bile gürleyebilir...
Ey! Birisi olsun cevap ver... Tamamen yok oluyorum»

KOSTA HETAGKATI

(*) Bu şiir Kuzey Kafkasyalı milli şair Kosta Hetagkati'nin «Asetin Bandurları» adlı kitabından alınmış ve ilk defa Varşova'da çıkan Şimali Kafkasya adlı derginin Mayıs 936 sayısında yayınlanmıştır.

UNUTAMIYACAĞIMIZ GÜNLER

- 1.MAYIS.1952 KUZHEY KAFKASYALI YAZAR TAMBİ ELEKHOTİ PARİS'TE VEFAT ETTİ.
- 10.MAYIS.1954 Türk ordusunun değerli komutanlarından ve Kuzey Kafkasyalı yazar General İsmail Berkuk Londra'da vefat etti.
- 11.MAYIS.1918 KUZHEY KAFKASYA BAĞIMSIZLIĞINI İLÂN ETMİŞTİ.
- 15.MAYIS.1962 Kuzey Kafkasyalı yazar Hüseyin Şemi Tümer (Seyin Time) vefat etti.
- 17.MAYIS.1877 Kuzey Kafkasyalıların büyük dostu İngiliz Davit Urkuhart öldü.
- 21.MAYIS.1864 Kuzey Kafkasyada Tuapsede Aşıpsa deresinde son Kuzey Kafkas - Rus savaşı yapıldı.
- 23.MAYIS.1838 Kuzey Kafkasyalıların büyük dostu İngiliz Davit Urkuhart Glaskovda Kafkasya hakkında büyük bir konferans tertipleledi.
- 26.MAYIS.1918 Kafkas cumhuriyetlerinden Gürcistan bağımsızlığını ilân etti.
- 28.MAYIS.1918 Kafkas cumhuriyetlerinden Azerbaycan ve Ermenistan bağımsızlıklarını ilân etmişlerdi.
- 28.MAYIS.1945 İkinci Dünya Savaşında Almanlarla birlikte Ruslara karşı savaşan ve savaş sonunda batı devletlerine sığınan çoğunluğunu Kuzey Kafkasyalıların teşkil ettiği 8.000 mülteci İngilizler tarafından zorla Ruslara teslim edildiler.
- 2.HAZİRAN.1864 Bir milyondan fazla Kuzey Kafkasyalının Türkiye'ye göç etmesini sağlamak amacıyla Ruslar kararname ilân etti.
- 2.HAZİRAN.1927 Kuzey Kafkasyalı ressam Avni Tlifij vefat etti.
- 24.HAZİRAN.1828 Kuzey Kafkasyanın ilk milli merkezi vazifesini gören ANAPA şehrinin Ruslar tarafından istilâsına girişildi.

ÇEŞİTLİ HABERLER:

ANKARA KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİNDEN HABERLER

Genel Kurul Toplantısı: Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin yıllık genel kurul toplantısı 15.Mart.1964 Pazar günü saat 15 te Kurtuluş düğün salonunda yapılmıştır.

Kongrede başkanlık divanının seçiminin ardından yıllık faaliyet raporu okunarak eski yönetim kurulu ibra edilmiş ve seçimlere geçilerek yeni yönetim kuruluna aşağıdaki zevat seçilmiştir.

Yeni Yönetim Kurulu: İzzet Aydemir, İ. Sabri Bulur, Bayram Hergüner, Sefer Berzeg, Elburz Gaytoğlu Mehmet Öztan ve Asım Akalın.

Yeni yönetim kurulu arasında iş bölümü yapılarak başkanlığa İzzet Aydemir, ikinci başkanlığa İ. Sabri Bulur, muhasipliğe Bayram Hergüner ve sekreterliğe de Sefer Berzeg getirilmişlerdir.

Haysiyet Divanına: Mehmet Ketey, Abdullah Batu ve Hasan Dinç,

Murakabe Heyetine: S. Coşkun, Yaşar Batu ve Nadir Erimhan seçilmişlerdir.

Dergimiz yeni yönetim kurulunu tebrik eder, çalışmalarında başarılar diler.

MEHMET KETEY HAYSİYET DİVANI BAŞKANI SEÇİLDİ

Dergimiz yazarlarından ve derneğimiz üyelerinden sayın Mehmet Ketey'in Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği Haysiyet Divanı Başkanlığına seçilmiş olduğu memnuniyetle öğrenilmiştir.

HACIMURATLI GEZİSİ

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin bahar gezisi 2.Mayıs.964 Cumartesi günü yapılmıştır. Yüzden fazla hemşerinin katıldığı bu gezi için Hacı Muratlı Köyü seçilmiş ve otobüsle köye gidilmiştir. Bu geziye İstanbul ve Düzce'den gelen misafirler de katılmış, havanın yağışlı olmasına rağmen köyde yapılan milli oyun gösterileri ve ayrıca Hacı Muratlıların mahalli oyunları ilgiyle karşılanmıştır.

Köyde kaldığı müddet zarfında başta köyün Thameteleri olmak üzere bütün köy halkı tarafından misafirlere karşı gösterilen yakınlık ve ilgi büyük memnuniyet yaratmıştır. Bilhassa köy sakinleri tarafından evlere dağıtılarak ağırlanan misafirler Kafkas misafirseverliğinin bir örneği olan bu davranış karşısında teşekkürlerinin dergimiz vasıtasıyla iletmesini rica etmişlerdir.

Dergimiz Hacı Muratlı Köyüne bu asil hareketlerinden dolayı teşekkür eder.

İSTANBUL KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİNDEN HABERLER

İstanbul Kafkas Kültür Derneği birisi 28.Mart.964 tarihinde Taksim Belediye gazinosunda, diğeri de 17.Nisan.964 tarihinde Aksaray Yeni Sinema düğün salonunda olmak üzere 20 gün ara ile iki başarılı gece tertiplemiştir. Sabaha kadar devam eden her iki gecede de Kuzey Kafkas milli oyunları davetlilerin takdirlerini kazanmıştır.

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin Kafkas gecesine katılan folklor ekibi

KAFKAS GECESİ YAPILDI

Ankara'da Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin tertiplediği (KAFKAS GECE-Sİ) 18.Nisan.1964 Cumartesi gecesine Bahçelievler Akalın Düğün salonunda yapılmıştır. Kalabalık bir hemşeri topluluğunun katıldığı gecede Kuzey Kafkas milli oyunları oynanmış, gece geç vakitlere kadar neşe içerisinde geçmiştir. Geceye katılmak üzere bilhassa Düzce ve Konya'dan gelen misafirlerle, çeşitli mazeretlerle Kafkas gecesine katılamayan hemşerilerimizin gönderdikleri telgrafların çokluğu dikkati çekmiştir.

KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİ LOKALI

İstanbul Kafkas Kültür Derneğinin Beyoğlunda yeni yapılmakta olan Elhamra sarayının üçüncü katını dernek adına ikiyüzbin liraya satın almak üzere olduğu memnuniyetle öğrenilmiştir. Bilhassa Dernek Başkanı Yaşar Bir'in büyük gayret sarfettiği bu hayırlı teşebbüsün gerçekleşmesi şimdiye kadar yapılan en büyük iş olacaktır.

DÜZCEDE YENİ BİR DERNEK KURULDU

16.Nisan.1964 tarihinde Düzcede Kafkas Türkleri Yardımlaşma Derneği adı altında bir dernek kurulmuştur. Yeni Düzce gazetesinde tüzüğü yayınlanan derneğin kurucuları: Rıza Devrim, M. Fahri Sezen, Nurettin Türkan, Ruhi Seçkin, Necmettin Gürkan, Muhsin Vural ve Burhanettin Aydın'dan müteşekkildir.

Dergimiz bu teşebbüslerinden dolayı kurucu arkadaşları tebrik eder, ileriki çalışmalarında başarılar diler.

DÜZCE KAFKAS TÜRKLERİ YARDIMLAŞMA DERNEĞİNİN BİLDİRİSİ

Düzce Kafkas Türkleri Yardımlaşma Derneği Başkanı sayın Rıza Devrim'in imzasıyla Düzcede bir bildiri yaylanmıştır. Bildiride dernek kurulmasının zorunlulukları üzerinde durularak derneğin gayesi anlatılmakta ve «Bunun için dedelerimizin ahlâklı karakterlerini yeniden kazanmak, yaşadığımız bu vatanımızda anayasanın teminatı altında eşit haklar muvacesesinde namuslu bir Türk vatan-daşı olarak kalabilmek, dilenmeği bile zül gören güzel geleneklerimizin örf ve

muâşeretinin çocukları olabilmek, hergün biraz daha bozulmak tehlikesiyle mücadele etmek, çocuklarımızı düştükleri ahlâk dışı anormalliklerden ve kahve köşelerinden çekip alabilmek için dinmeğe kararlıyız» denmektedir.

ALMANYADAKİ KUZEY KAFKASYA MİLLÎ MERKEZİNİN ÇALIŞMALARI

Münihten aldığımız bir habere göre Kuzey Kafkasya birleşik milli merkezi kültür alanında çalışmalarını hızlandırmış ve 1964 - 1965 yılları içerisinde başlıca şu eserleri yayınlamaya karar vermiştir:

Kafkas Dergisi: Tarihi ve etnoğrafik bir değer taşıyacak, özellikle Kuzey Kafkasyanın Ruslar tarafından istilâsına dair enteresan olayları, milli kurtuluş hareketlerini ele alacak askeri, sosyal ve kültürel yazılar yayınlıyacaktır.

Kuzey Kafkasyanın İstilâsı: Kuzey Kafkasyanın Ruslar tarafından zorla istilâsı hakkında birçok memleketlerde yazılmış olan eserlerin özetini ihtiva eden bir kitaptır.

Hür Kafkasya (Kitap): Kafkasyanın etnolojik, jeolojik, arkeolojik durumlarını ele alacaktır.

Kafkas Halklarının Kültür ve Dilleri (Kitap): Esası dil ve kültür olacaktır.

Kafkasyada Müridizm (Kitap): Müridizmin esası, gayesi ve neticeleri anlatılacak olan bu eser de yepyeni fikirler yer alacaktır.

Rusyada Yaşayan Milletlerin Ruslaşdırılma Gayretleri: Politik bir eser olacak. **Çerkesler (Kitap):** Daha evve yayınlanmış olan bu eserin ikinci baskısı olacaktır.

Kuzey Kafkasya ve Kuzey Kafkasyalılar Hakkında (Kitap): Eserde; Kuzey Kafkasyalı (Adige, Kabartay, Dağıstan, Asetin, Çeçen ve İnguş, Karaçay - Balkar) topluluklarla, bibliyografyaya yer verilecektir.

Kuzey Kafkasyanın Eski Tarihi: Tarih öncesi devirleri inceleyecek, ilmi bir kitaptır.

Kuzey Kafkasyanın Biografik Lûgati: Bu branşta ilk defa böyle bir kitap yayınlıyacaktır. Eserde Kuzey Kafkasyanın yetiştirdiği devlet adamları, şair, ressam, asker, ilim ve fikir adamlarıyla dernek çalışmalarına katılanlar yer almaktadır.

Kuzey Kafkasya Bağımsız Cumhuriyeti (Kitap): Politik bir eser olacak ve 1918 - 1921 yılları arasındaki olaylar ele alınacaktır.

Bütün bu eserler Almanca, İngilizce ve Rusça olarak yayınlıyacak ve okuyucularımıza ayrıca detaylı bilgi verilecektir.

AMERİKADA

Halen Amerikada sayıları 300'ü bulan Kuzey Kafkasyalı aile yaşamaktadır. Bunların çoğunluğu ikinci, pek az bir kısmı da birinci dünya savaşından sonra Amerikaya gelip yerleşmiş ve Amerikan vatandaşı olmuşlardır. Bir kısmı Suriye, Ürdün gibi orta doğu memleketlerinden gelmekle beraber hemen hemen hepsi Kuzey Kafkasya doğumludurlar. % 90 New Jersey, % 5 New-York, % 4 California ve % 1'i de Michiganda yerleşmiş durumda olan bu Kuzey Kafkasyalılar hakkında ileriki sayılarımızda bilgi verilecektir.

Coğrafya

(Baş tarafı 4. cü sayfada)

SANAYİ: Kuzey Kafkasyaya yetiştirildiği tarımsal ürünlerinin üstün kalitesi ve çokluğu sebebiyle Rusyanın (Hububat ambarı) denmiştir. Kuzey Kafkasyanın dahil bulunduğu Kafkaslar bölgesi ise buradaki petrolün bolluğu yüzünden Rusyanın en önemli bölgelerinden birisidir. Kafkasyalıların hiçbir zaman Rusluğa benimsememeleri ve her fırsatta onlardan ayrılmak istemelerini göz önünde bulunduran Bolşevik idarecileri Kafkasyayı bütün imkânlarıyla sömürmeği amaç edinmişlerdir. Öyle ki burada Ruslar tarafından kurulan sanayi tesisleri tamamen tarımsal alana yöneltilmiş, bunun dışında petrolün elde edilmesini öngören ağır sanayi ise tamamen Rus asıllı elemanlara bırakılmıştır. Tarımsal sanayi Kuzey Kafkasyada yetişen ürünlerin konserve haline getirilerek buradan Rusyanın diğer bölgelerine tez elden ulaştırılmasını sağlayacak niteliktedir. Bu kadar bolluk içerisinde yaşayan Kuzey Kafkasyalıları ise ne yazık ki herşeyden mahrum ve sefalet içerisinde bolşeviklere hizmete zorlanmaktadırlar. Bugün Kuzey Kafkasyada mevcut belli başlı sanayi dalları şu şehirlerde toplanmıştır:

TSEMESKALE (Novrosisk): 4 adet çimento fabrikası (yılda 800.000 ton üretimi var). Oto tamir, filizcilik, tuğla fabrikaları, balık imalâthanesi.

SALSK: İnşaat malzemesi ve dökme makina fabrikaları.

ARMAVİR: Tarım aletleri inşaatı, tütün, tuğla fabrikaları ve yağ kombineleri.

AHTARİ: İnşaat malzemeleri ve balık fabrikaları ve taş balast ocakları.

TRUBETSKAY: Tuğla fabrikası (2 adet).

ÇERKASK: Demir - beton inşaat malzemeleri, filizcilik, mobilya, dikiş, ayakkabı fabrikaları.

BATAYS: Demir - beton inşaat fab.

KASPIYSK: Tuğla - kiremit ve makina inşaat fabrikaları.

MOZDOK: İnşaat malzemeleri, yün-

lî kumaş dokuma, pamuk temizleme fabrikaları.

BESLAN: Gıda maddeleri kombineleri ve kırma taş fabrikası.

ROSTOV: Tarım aletleri, ayakkabı ve yün fabrikaları.

KRASNODAR: Makine alet ve edevat, makina inşaat; dokuma, deri, ayakkabı, yağ ve iç yağı fabrikaları ile tütün kombineleri.

AZOV: Gemi inşaat, balık konserve, tarım aletleri, trikotaj fabrikaları ve demircilik ve pres tesisleri.

YEYS: Makina inşaat ve balık fabrikaları.

MAYKOP: Tezgâh inşaat, mobilya, meyva konserve ve yağ, makarna fabrikaları.

TİHORETSK: Nakliyat inşaat makineleri fabrikası, vagon tamir atölyesi.

KROPOTKİN: Gıda maddeleri fabrikası.

TUAPSE: Gemi tamir tersanesi, rafineri tesisleri.

NALÇIK: Makina inşaat, ayakkabı, trikotaj, dokuma, tahta fabrikaları ve pasta ve çörek tesisleri.

ORCONİKİDZİ: Vagon tamir, çinko ve sebze konserve fabrikaları.

SUNÇKALE (Grozni): Makina inşaat fabrikası, petrol kuyuları ve rafineri tesisleri.

TRUBETSKOY: Makina fabrikası.

BUYNAK: Meyva, sebze konserve fabrikaları.

APŞERON: Meyva konserve fabrikaları.

ALAGİR: Meyva konserve fabrikası.

HASAV - YURT: Meyva, sebze, konserve ve şarap fabrikaları.

LABİNSK: Sebze - meyva konserve, ambalaj ve fıçı fabrikaları.

ŞETKALE (Stavropol): Dokuma, deri, yağ ve iç yağı, konserve fabrikaları.

BUDENNOVSK: Yağ ve iç yağı fabrikası, şarap kombinasi.

DERBENT: Yün dokuma, balık konserve, şarap fabrikaları.

DOKŞUKİNO: İspirto - votka, şarap fabrikaları.

(Devamı var)

TARİH

(Baş tarafı 12. ci sayfada)

Bundan sonra Kuzey Kafkasyalılarla Ruslar arasındaki temaslar 13. cü asırdaki Moğol istilâsı üzerine ve üç asır süreyle kesilmiştir. Moğol ordularının komutanları Sobutay ve Cebe yönetiminde Kafkasyanın bir kısmıyla doğudaki birçok Slav kavimlerini hâkimiyetleri altına almaları ve daha sonraları da Batu Han'ın 1241 yılında ALTIN ORDU devletini kurması Rusların yayılmalarını önlemiştir. Fakat Altın Ordu devletinin kendileri için yarattığı tehlikeyi sezinleyen Slav kavimleri aralarında bir birlik kurma lüzumunu duymuşlar ve kısmen de olsa bunu gerçekleştirmişlerdir. Altın Ordu hakanı Toktamış ile Moğol imparatoru aksak Timur arasında 1481 yılında patlak veren savaş sonunda ise Altın Ordu devleti ortadan kalkmış ve kuvvetli bir teşkilâta sahip bulunan Ruslar bundan zamanında faydalanmasını bilmişlerdir. Altın Ordu devletinin yerini alan Kazan hanlığı 1552 de, Astragan hanlığı ise 1556 yılında Ruslar tarafından ortadan kaldırılmışlardır. Bundan sonradır ki Ruslar yeniden Kuzey Kafkasyaya saldırmağa başlamış ve bu suretle Kuzey Kafkasya - Rus savaşlarının ikinci kısmı başlamıştır.

KUZEY KAFKASYA - RUS SAVAŞLARININ İKİNCİ KISMI

Kuzey Kafkasya - Rus savaşlarının ikinci kısmına geçmeden evvel Kuzey Kafkasya tarihi için önemle üzerinde durulması gereken bazı olayları da burada açıklamamız faydalı olacaktır. Kuzey Kafkasyalıları yalnız Ruslara karşı değil daha başka topluluklara karşı da vatanlarını korumak zorunda kalmışlardır. Bunların başında da ne yazık ki Kırım Tatarları yer alır. Kırım Tatarları fırsat buldukça Kafkasyaya saldırmaktan geri kalmamış ve zaman, zaman Kuzey Kafkasyada yağma hareketlerine girişmişlerdir. Öyle ki bu durum karşısında Kuzey Kafkasyalıları Ruslara yaklaşmak zorunda kalmışlardır. Bu maksatla Kabartay prenslerinden Temirkovoe ile Tizrut Ruslara elçiler göndermişler, bu

nun sonucunda da Temirkovoe'nin kızı Meryem Rus çarı İvan Grozni (10) ile evlendirilerek bir dostluk ve ittifak anlaşması yapılmıştır (1567).

Ancak bu anlaşma Kuzey Kafkasyalılarına pek fayda sağlamamış bilâkis Kazaklar kitleler halinde Kuzey Kafkasya topraklarına girmeğe başlamışlardır. Müstahkem kaleler inşa olunmuş ve birçok askeri yollar meydana getirilmiştir. 1584 yılında İvan Grozni'nin yerine geçen oğlu Feodor İvanoviç zamanında da Moskova patrikliğinin resmen kurulduğu görülür. Bu olay Rusların dini cepheden Kuzey Kafkasyalıları üzerine ayrıca bir baskıda bulunmaları yönünden önemlidir.

ŞETKALE MUHAREBESİ: 1604:

Tarki muharebesinden 10 yıl sonra Çar Boris Godunov (II) 60.000 kişilik bir orduyla ve ikinci defa Dağısan üzerine yürüdüyse de yine aynı sulak nehri mevkinde ve yine Kabartay kuvvetleriyle Şamhal'ın oğulları Adil Giray ve Sultan Buta'nın müşterek kuvvetleri tarafından imha olundu. Aralarında çarın şöhretli komutanları Buturlin ve Pleşçeev de olmak üzere binlerce Rus öldürüldü. Bu bozgun sonucunda Ruslar bir asra yakın bir süre Kafkasyaya saldıramadılar. Ancak uzunca süren bu zaman zarfında gerek Kuzey Kafkasyalıları, gerekse Ruslar büyük bir hazırlık devresi geçirdiler.

RUSLARIN HAZIRLIKLARI: Ruslar

istilâ plânlarını gerçekleştirmekte ötedenberi kendilerine has bir taktiğe başvurmuşlardır. Bu taktik de kendilerinden olmayan gayri Rus toplumları çeşitli cazip tekliflerle aldatarak veya zorla birbirleri aleyhinde kullanmaktır. Fakat onların bu toplumlar hakkındaki politik anlayışlarının esası şu noktada toplanır: İster kendilerine yardımcı olsun, isterse olmasın «Büyük Rusyada» Rustan başka milletlere hayat hakkı yoktur. Onların

(10) İvan Grozni: 1533 - 1584 yılları arasında hüküm sürmüştür ve Korkunç İvan ismini alır.

(11) Boris Godunov: 1598 - 1605 yılları arasında hüküm sürmüştür.

zaman, zaamn imparatorluk Rusyasında ki topluluklara bazı tavizler vermeleri hep bu geleneksel politikalarının bir icabıdır. İşte Çarlık Rusyası dün bu taktiğe başvurmuştur. Bolşevik Rusyası da bugün aynı taktiği çok daha ustalıkla uygulamaktadır. Onların bu politikalarını zamanında ve en iyi bir şekilde ilk defa Kuzey Kafkasyalılar anlamış, fakat ne yazık ki bütün çabalarına rağmen bu gerçeği komşu buldukları milletlere zamanında kabul ettirememişlerdir. Sonuç olarak dün herbiri bağımsız ve hür yaşayan bu milletlere bugün «Rus mahkûmu milletler» adı verilmektedir. Rusların istilâ hususunda ilk teşebbüse geçtikleri memlekette Kuzey Kafkasya olmuştur. Kuzey Kafkasyalılara karşı Ruslar kendilerine karşı hiç de dost olmayan Kazakları kullanmışlardır. Kazaklar Kuzey Kafkasyalılara komşu ve Rusların saldırılarına ilk uğrayan bir toplumdur. Ruslar tarafından ana yurtlarından çıkarılmış, daha verimli olan Kuzey Kafkasya topraklarına yerleşmeleri sağlanmıştır. Kuban nehrinin sağ, Terek nehrinin de sol tarafına yerleştirilen Kazaklar buralarda Stanitsa adı verilen sağlam kaleler inşa ederek, Kuzey Kafkasyalıların yaşayış ve giyişlerini kendilerine malettiler. Fakat bütün bunlara rağmen yaradılış itibarıyla yağmacı, saldırgan ve düşük karakterli oluşları sebebiyle Kuzey Kafkasyalılara karşı düşmanlık beslemekten geri kalmadılar. Onların bu vasıflarını (Şöhret Kazak şöhreti, hayat köpek hayatı) sözleriyle en iyi bir şekilde bir Rus olan P. Çirulnikof anlatmıştır. Ayrıca Kazakların hıristiyan oluşları, Rusların bundan azami derecede faydalanarak onları dini cepheden istismar etmeleri, yaptıkları savaşa kutsal bir değer verdirmeleri de önemli bir rol oynamıştır. Bütün bunlara o devirde Kuzey Kafkasyalılar arasındaki anlaşmazlıklarla, Kazaklara yapılan tükenmez Rus yardımları da eklenmelidir. İşte bu imkânlardan faydalanan Kazaklar Kuzey Kafkasyalıların savaş usullerini de öğrenerek çok kuvvetli bir duruma geçmişlerdir.

KUZEY KAFKASYALILARA GELİN. CE; Rusların gözle görülür bu hazırlıkları ve Kazakların her gün biraz daha teşkilâtlanarak kuvvet kazanmaları karşısında Kuzey Kafkasyalarda harekete geçmişlerdir. Bilhassa Kuzey Batı Kafkasyada (Kuban bölgesinde) milli ve şuurlu bir hareket göze çarpar. Prens Hatiyoka, Prens Arslanbek Kaytuk ve Kazanoko Jabagi'nin önderlik ettikleri bu hareket önem kazanmıştır. Bu üç lider arasında bilhassa Kazanoko Jabagi Adigeler arasında çok sevilip sözü tutulan birisiydi. Rus tehlikesi karşısında derhal bir komuta altında birleşmek tezini savunmuş ve Kabartay Prens Arslanbek Kaytuk'u devlet başkanlığına getirmişti. Arslanbek Kaytuk'un yardımcılığını yapan Jabagi batı Adige bölgesinde henüz dini bağların zayıf oluşu sebebiyle (Dağıstanda islâmiyet tamamen yerleştiği halde henüz buralarda zayıf.) Çerkes gelenek ve göreneklerinden faydalanma yoluna gitti. Bunlara yeni bir şekil ve ruh vererek (Jabagi kanunları) adıyla zamanımıza kadar gelen ve gerek Kafkasyada kalan ve gerekse diğer memleketlere göç etmiş bulunan Kuzey Kafkasyalıların benliklerini korumalarını sağlamakta büyük rol oynayan prensipleri meydana getirdi (1). Arslanbek ilk iş olarak şu tezi ortaya attı: «İki deniz arasında tek bir devlet bulunur.» (2). Bu tezi gerçekleştirmek amacıyla da çalışmalarına başlandı. Batı Kafkasyadaki bu hazırlıklar devam ederken doğuda Çeçen, Kumuk ve Avarlar da kendi aralarında anlaşarak Ruslara karşı bir birlik meydana getirdiler.

(Devamı var)

- (1) Jabagi ve kanunları hakkında ileri ki sayılarımızda okuyucularımıza detaylı bilgi verilecektir.
- (2) Bu iki denizden kasıt Karadeniz ile Hazar denizidir.

